

I fars gamle bokskap...

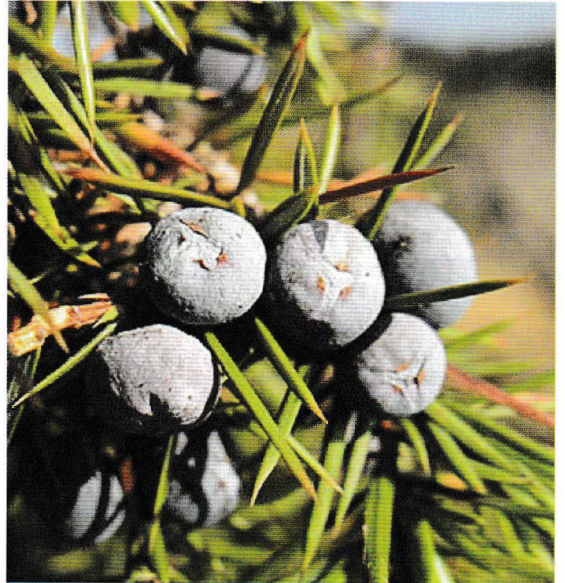
Av Eva Tveter

I min fars gamle bokskap finnes mange interessante bøker. Inneklemt mellom Ibsens og Holbergs samlede verker finner jeg et lite stiftet hefte utgitt i 1930 på Borgarsyssel museum. Forfatter er Ingjald Reichborn Kjennerud (1865–1949), norsk lege og medisinalhistoriker. Tittelen på boka er «Folkemedisin i Østfold, før og nu».

Prisen på heftet var kr 1, jeg antar at det er innkjøpt rundt 1930. Det har mange kapitler som har disse overskriftene: Trolldomsmedisin, Magiske lægeråd, Olavskilder og andre helsekilder, Sykdom og helsebot, Lægeurter og Kloke koner og menn. Artig å lese! Kanskje kan vi referere litt fra innholdet i kommende utgaver av «Haakon? Her tar jeg med noen gode råd om hva våre mest kjente bartrær kan brukes til:

Einer, (*Juniperus communis*) var i gamle Østfold et hellig tre. Røkt einer ble i lang tid anvendt til å drive ut onde ånder som er skyld i smittsomme sykdommer. For mindre enn 100 år siden røkte man fremdeles einer i Østfold for å desinfisere og «få god lukt i stuen». Einerbær ble spist mot «Morsyke» (som hadde med livmor å gjøre) og som ble regnet for en sykdom voldt av trollskap.

Saften av bærene kokes inn og tas mot vattersott, gikt og tæring. Einerbærolje ble brukt mot innvendig kreft, einerbærte var bra mot blærekatarr.

Einerbær.

Einerlåg dugde mot lamhet og barnekopper, mens det innerste av barken ble lagt på ormebitt.

Furu (*Pinus Silvestris*) ble også brukt i folkemedisinen her i Østfold. Frisk furuknopp skulle kokes, og dampen innåndes mot tæring. Tyri ble anbefalt å koke med eggolje og søt fløte til en salve som kaltes «Tyrismørje». Den hjalp mot skurv og åt (utvendig kreft). Det viktigste produkt av furu var tjære som blandes med fløte og tas inn mot «naurisle», et utslett som svarer til helvetesild. Tjære kunne også brukes til andre hudsykdommer og som grosalve til sår.

Gran (*Picea excelsa*) ble anvendt mot skjorbuk. Da drakk man te kocht på friske

granknopper. Mot hodepine hjalp det kanskje med sevje av friskt granbar som ble slått mellom to steiner. Grankvae skulle tygges for å «styrke brystet», rense munnen og tennene. Sammen med talg ble kvae brukt til «kvaeplaster på gamle sår og «sure ben».

Forfatteren av denne boka (han

vokste opp i Halden) har på de siste sidene en lang liste over kilder han har brukt.. Fra Eidsberg har han oppgitt J. N. Wilses «Beskrivelse over Eidsberg» Fra andre kommuner oppgir han nedtegnelser fra lærere, lensmenn, jordmødre og til og med gamle svartebøker.